

“ชีวิต” และ “การเดินทาง” ของเทพสตรีจีน: การศึกษา เทพประวัติของเทพสตรีจีนตามแนวคิดการเดินทางของวีรบุรุษ

นรุตม์ คุปต์ธนโรจน์¹ สุนทรา ธรนากร² และ สุกัลยา วงศ์ชมบุญ³

วิทยาลัยศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต^{1,2,3}

E-mail: narut.k@rsu.ac.th¹, sunthara.t@rsu.ac.th², sukanlaya.w@rsu.ac.th³

วันที่รับบทความ: 20 มีนาคม 2568

วันที่รับบทความ: 20 มิถุนายน 2568

วันที่รับบทความ: 25 มิถุนายน 2568

บทคัดย่อ

เทพสตรีปรากฏเป็นตำนานในทุกสังคม ทั้งที่เป็นเทพในยุคบุพกาล ให้กำเนิดสรรพสิ่ง กำหนดความอุดมสมบูรณ์ เป็นมารดาแห่งโลกและสวรรค์ จากความสำคัญของเทพสตรี บทความนี้จึงมุ่งศึกษา “ชีวิต” และ “การเดินทาง” ของเทพสตรีจีน โดยใช้แนวคิดโครงสร้างการเดินทางของวีรบุรุษในตำนานของคริสโตเฟอร์ โวกลเลอร์ (Christopher Vogler) โดยศึกษาเทพสตรีจีนจำนวน 6 องค์ ซึ่งรู้จักและเผยแพร่ในสังคมไทย ได้แก่ เจ้าแม่กวนอิม เจ้าแม่ทับทิม ฮ้อเซียนโกว (แปดเซียน) เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ฉางเอ๋อ (เทพีแห่งดวงจันทร์) หนี่หวา (ให้กำเนิดมนุษย์) ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างการเดินทางของวีรบุรุษในตำนานสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์เทพสตรีของจีนได้แต่ต้องตีความ ตัดทอน เพิ่มขั้นตอนที่ปรากฏซ้ำ และสลับขั้นตอนในบางส่วน ซึ่งสะท้อนให้เห็นสิ่งที่น่าสนใจ เช่น ชีวิตในโลกสามัญ (Ordinary World) ของเทพสตรีจีนต้องเผชิญกับปัญหาและคู่ขัดแย้ง ซึ่งเป็นคนในครอบครัว การพบผู้ช่วยเหลือ (Meeting with the Mentor) เป็นบุคคลตามลัทธิศาสนาของเทพสตรีนั้น ๆ นอกจากนี้อนุภาคเหตุการณ์สำคัญยังสะท้อนสังคม วัฒนธรรมจีนซึ่งเป็นข้อแตกต่างสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งในพื้นที่ส่วนตัวซึ่งก็คือครอบครัว และการประสบความสำเร็จคือการก้าวออกสู่การเป็นผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่สาธารณะ สะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่ของผู้หญิงคือบ้าน ปัญหาความเหลื่อมล้ำในเรื่องเพศ การถูกกีดจากครอบครัวหรือจารีตประเพณี

คำสำคัญ: เทพสตรีจีน เทพประวัติ ชีวิตและการเดินทาง การเดินทางของวีรบุรุษ

The Journey of Chinese Goddesses: A Mythological Study through the Hero's Journey Framework

Narut Kupthanaroj¹ Sunthara Tharanakorn² and Sukanlaya Wongchomboon³

Faculty of Liberal Arts, Rangsit University^{1,2,3}

E-mail: narut.k@rsu.ac.th¹, sunthara.t@rsu.ac.th², sukanlaya.w@rsu.ac.th³

Received: March 20, 2025

Revised: June 20, 2025

Accepted: June 25, 2025

Abstract

Goddesses appear in myths across all societies, serving as primordial deities, creators of life, givers of agricultural abundance, and mothers of the world and heavens. Given the significance of goddesses, this study explores the “life” and “journey” of Chinese goddesses through Christopher Vogler’s Hero’s Journey framework. The study focuses on six well-known Chinese goddesses widely recognized and revered in Thai society: Guanyin (the Goddess of Mercy), Mazu (the Goddess of the Sea), He Xiangnu (one of the Eight Immortals), Lim Ko Niao, Chang’e (the Moon Goddess), and Nuwa (the Creator of Humankind). The findings demonstrate that Vogler’s Hero’s Journey framework can be applied to analyze Chinese goddesses, though interpretation, modification, and rearrangement of certain stages are necessary. Notable patterns emerge, such as the Ordinary World stage, where Chinese goddesses often face challenges and conflicts within their own families. The Meeting with the Mentor stage typically involves figures associated with the goddess’s religious tradition. Furthermore, key narrative events reflect specific Chinese social and cultural themes, including domestic conflicts within the family and the notion that women’s traditional roles are confined to the household. Success in these myths is often portrayed as a woman stepping beyond the private sphere into the public domain as a divine figure, highlighting gender inequality, familial restrictions, and societal traditions that impose limitations on women.

Keywords: Chinese Goddesses, Goddesses Myth, Life and Journey, Hero’s Journey

บทนำ

โจเซฟ แคมพ์เบลล์ (Joseph Campbell) ได้ตอบข้อซักถาม บิลล์ มอยเยอร์ (Bill Moyers) เกี่ยวกับการเป็นวีรบุรุษว่าไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ชายทั้งหมดใช่หรือไม่ ivaว่า

“...โดยปกติแล้วเพศชายมีบทบาทที่เห็นเด่นชัดมากกว่าเพียงเพราะเงื่อนไขของชีวิตเขาอยู่ในโลกภายนอกนั้น และผู้หญิงอยู่ในบ้าน แต่ในหมู่ชาวแอสแทกซ์ ยกตัวอย่างนะ ซึ่งมีสวรรค์อยู่มากมาย วิญญาณของผู้คนจะถูกส่งไปยังสวรรค์เหล่านั้นตามอาการที่เขาเสียชีวิต สวรรค์สำหรับนักรบที่เสียชีวิตในการสู้รบคือสวรรค์แห่งเดียวกันกับมารดาที่เสียชีวิตในการคลอดบุตร การให้กำเนิดคือภารกิจที่เป็นวีรกรรมอย่างแน่นอน เพราะเป็นการยอมมอบตนให้กับชีวิตของผู้อื่น...”

(โจเซฟ แคมพ์เบลล์, 2551)

จากความคิดดังกล่าวทำให้เห็นถึงความขัดแย้งในเรื่องของการมองว่าใครสมควรจะเป็นวีรบุรุษ ซึ่งไม่ใช่การนำเรื่องเพศมาตัดสินแต่เป็นเรื่องของวีรกรรม คุณูปการของผู้คนที่ส่งผลประโยชน์อันใหญ่หลวงแก่คนจำนวนมาก ซึ่งทำให้ในสังคมทุกมุมโลกปรากฏเทวดานานของเทพสตรีอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นโจเซฟ แคมพ์เบลล์ (2551) และเดวิด ลีมมิง และ เจค เพจ (David Leeming and Jake Page, 1994) ยังกล่าวตรงกันอีกด้วยว่า เทพสตรี หรือ Goddess ปรากฏอยู่ในตำนานของทุกสังคม เป็นเทพในยุคบุพกาล เป็นเทพผู้ให้กำเนิดสรรพสิ่ง เป็นผู้กำหนดความอุดมสมบูรณ์ของการทำการเกษตร เป็นมารดาแห่งโลกและสวรรค์ จากความสำคัญของเทพสตรีดังที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา “ชีวิต” และ “การเดินทาง” ของเทพสตรี โดยเฉพาะเทพสตรีของจีน ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่า จีนเป็นสังคมที่ชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงถูกจำกัดขอบเขตอยู่ในครอบครัว อยู่ในรั้วบ้าน มีผู้หญิงจีนในประวัติศาสตร์เพียงไม่กี่คนที่สามารถก้าวออกมาเป็นผู้นำในหน้าประวัติศาสตร์ได้ทัดเทียมผู้ชาย ทำให้เกิดประเด็นคำถามว่า ในเมื่อความเป็นผู้หญิงถูกจำกัดอยู่ในขอบเขตที่ คับแคบ แล้วเพราะเหตุใดจึงมีเทพสตรีจีนเป็นจำนวนมาก เทวประวัติของเทพสตรีจีนเหล่านั้นมีความโดดเด่นอย่างไรจึงสามารถพลิกจากหญิงชาวบ้านหรือมนุษย์ธรรมดาสามัญกลายเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่ได้รับการเคารพกราบไหว้จากประชาชนเป็นจำนวนมาก

สำหรับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวคิดการเดินทางของวีรบุรุษของ Christopher Vogler (คริสโตเฟอร์ โวกเลอร์, 2007) มาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ โดยแนวคิดนี้พัฒนามาจากแนวคิดของโจเซฟ แคมพ์เบลล์ แม้แนวคิดของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์

มุ่งวิเคราะห์โครงสร้างเรื่องเล่าของสื่อบันเทิง เป็นไปเพื่อชี้ให้เห็นเหตุการณ์สำคัญที่สร้างความตื่นเต้นในการผจญภัย ซึ่งต่างจากโจเซฟ แคมป์เบลล์ที่มุ่งมองเวทาดำเนิน หรือ วีรบุรุษในตำนาน โดยเน้นที่ศาสนาและเป็นไปเพื่อความเชื่อความศรัทธา อย่างไรก็ตาม กลุ่มข้อมูลเทวประวัติของเทพสตรีจีนที่แพร่หลายในสังคมไทยนั้นมีลักษณะของนิทานหรือเรื่องเล่าที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อความสนุกสนาน ตื่นเต้น และแฝงความศรัทธา สร้างความน่าจดจำให้แก่ผู้เสพ และเทวประวัติเหล่านี้ยังคงมีผู้นำไปแปรรูปผลิตซ้ำในหลากหลายรูปแบบตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น ละครโทรทัศน์ ละครเวที การ์ตูน หรือภาพยนตร์ เช่น เจ้าแม่กวนอิม (ฉบับการ์ตูน) ภาพยนตร์เรื่องตำนานบทใหม่ของฉางเอ๋อและโฮ่วอี้ Story of Shanhaijing ผู้วิจัยจึงเลือกใช้แนวคิดของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์มาใช้ในการวิเคราะห์

จุดประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ “ชีวิต” และ “การเดินทาง” ของเทพสตรีจีนโดยใช้แนวคิดการเดินทางของวีรบุรุษของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์

แนวคิดทฤษฎีและกรอบแนวคิดของการวิจัย

ในแวดวงของการศึกษาดำเนิน เทพปกรณัม รวมถึงชีวประวัติของบรรดาวีรบุรุษต่าง ๆ นักคิดชนหรือนักวรรณคดีต่างสนใจศึกษากลุ่มข้อมูลเหล่านี้ด้วยแนวคิดทฤษฎีที่หลากหลาย โจเซฟ แคมป์เบลล์ (Joseph Campbell) เป็นหนึ่งในนักวิชาการที่สนใจและนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเดินทางของวีรบุรุษในตำนานหรือปกรณัมของชนชาติต่าง ๆ เอาไว้ในหนังสือเรื่อง The Hero with a Thousand Faces ของโจเซฟ แคมป์เบลล์ (1993) ได้อธิบายการเดินทางของวีรบุรุษ จำแนกออกเป็น 3 ส่วนสำคัญ คือ

1. เส้นทางการเป็นวีรบุรุษเริ่มจากชีวิตในโลกปัจจุบัน (The Ordinary World)
2. มีเหตุการณ์หรือจุดเริ่มต้นให้ต้องการออกไปค้นหาคำตอบบางประการ (The Call to Adventure) เพื่อแสวงหาสิ่งที่จะช่วยไขปัญหาของตนได้
3. นำสิ่งวิเศษกลับมา (Return With Elixir) แสดงให้เห็นถึงความเป็นวีรบุรุษ และเป็นที่น่าสังเกตว่าสิ่งวิเศษนั้นจะมีประโยชน์ต่อมวลชนและสังคมเสมอ

จากแนวคิดดังกล่าว คริสโตเฟอร์ โวกเลอร์ (1998) ได้นำมาประยุกต์ใช้กับการเขียนบทภาพยนตร์ที่มีลักษณะการดำเนินเรื่องแบบวีรบุรุษ ในหนังสือ The Writer's Journey Mythic Structure for Writer (1998) โดยมีทั้งหมด 3 ขั้นตอน 12 เหตุการณ์ หรือขั้นตอนย่อย ได้แก่

ขั้นที่ 1 (Act One)

1. Ordinary World (ชีวิตในโลกสามัญ)
2. Call to Adventure (เสียงเรียกร้องให้ออกผจญภัย)
3. Refusal the Call (การปฏิเสธการเรียกร้อง)
4. Meeting with the Mentor (การพบผู้ช่วยเหลือ)
5. Crossing the First Threshold (การก้าวผ่านสู่โลกศักดิ์สิทธิ์)

ขั้นที่ 2 (Act Two)

6. Test, Allies and Enemies (การทดสอบ พันธมิตร และศัตรู)
7. Approach the Inmost Cave (เข้าสู่ช่วงเวลาคับขัน)
8. The Ordeal (การทดสอบที่ทรหด)
9. Reward (รางวัล)

ขั้นที่ 3 (Act Three)

10. Road Back (การเดินทางกลับ)
11. Resurrection (การฟื้นคืนชีพ)
12. Return with Elixir (หวนกลับคืนพร้อมน้ำอมฤต)

ผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวคิดการเดินทางของวีรบุรุษของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์ (1998) มาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์กลุ่มข้อมูลเทวประวัติของเทพสตรีจีนเพราะมีความเหมาะสมกับกลุ่มข้อมูลที่ถึงแม้จะเป็นเทวดำนาน แต่นำเสนอในรูปแบบเทพนิยายหรือนิทานศักดิ์สิทธิ์ มีความสนุกสนาน เล่าเรื่องอย่างมีสีสัน แต่เปี่ยมไปด้วยศรัทธาของผู้คนเป็นอย่างมาก

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มข้อมูลประเภทเทวดำนานของเทพสตรีจีนจำนวน 7 ตำนาน จากเทพจำนวน 6 พระองค์ เป็นเทพที่รู้จักกันเป็นอย่างดีหรือได้รับความเคารพศรัทธาในสังคมไทย เห็นได้จากการมี ศาสนสถานหรือรูปเคารพของเทพสตรีเหล่านี้ปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก และมีสื่อร่วมสมัย เช่น ละครเวที (แสดงในงานสมโภชเทพสตรีตามวาระต่าง ๆ) ละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ การ์ตูน เผยแพร่ทั่วไป รวมทั้งมีประวัติชีวิตในช่วงต้นเป็นมนุษย์ปกติ ได้แก่

1. เจ้าแม่กวนอิม
2. เจ้าแม่ทับทิม (สำนวนที่ 1)¹
3. เจ้าแม่ทับทิม (สำนวนที่ 2)
4. อ้อเซียนโกว (หนึ่งในคณะแปดเซียน)
5. เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว²
6. ฉางเอ๋อ (เทพีแห่งดวงจันทร์)
7. หนี่หว่า (เทพีผู้ให้กำเนิดมนุษย์)

ตำนานของเทพสตรีที่ผู้วิจัยเลือกนำมาวิเคราะห์ในครั้งนี้บางตำนานมีหลายสำนวน จึงจะเลือกเฉพาะสำนวนที่เทพเหล่านี้เคยดำรงชีวิตเป็นสามัญชนมาก่อนเพื่อให้เห็น การเดินทางและการเปลี่ยนผ่านสถานะได้อย่างชัดเจน

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยรวบรวมเทพประวัติของเทพสตรีจีนที่รู้จักและแพร่หลายอยู่ในสังคมไทย ได้แก่ เจ้าแม่กวนอิม เจ้าแม่ทับทิม อ้อเซียนโกว เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ฉางเอ๋อ และหนี่หว่า จากเอกสารต่าง ๆ ดังนี้ *เทพนารี* (กิตติ วัฒนสมมหาตม์, 2543) *ศาลเจ้าจีนศักดิ์สิทธิ์ ในประเทศไทย* (เจริญต้นมหาพราน, 2547) *สืบตำนานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว* (ทองแถม นาถจำนง และ พรพล ปันเจริญ, 2544) *ตำนานเทพเจ้าจีน* (สุภาณี ปิยพสุนทร, 2543) *เรื่องพระโพธิสัตว์* (เสฐียรโกเศศ นาคะประทีป (นามแฝง), 2546) *ตำนานวัดและเทพเจ้าจีน* (เอริสลิน ลิป, มปป.) *Gods of Taiwan* (Donnelly, N., 2006) *Handbook of Chinese Mythology* (Lihui Yang, Deming An & Jessica Anderson Turner, 2008)

2. ผู้วิจัยนำอนุภาค (เหตุการณ์ที่สำคัญของเรื่อง) ที่ปรากฏในเทพประวัติแต่ละสำนวนมาเปรียบเทียบ และวิเคราะห์ หากเทพประวัติใดมีอนุภาคที่แตกต่างอย่างชัดเจน ก็จะนำมาวิเคราะห์ทุกสำนวนที่ต่างกัน เช่น เจ้าแม่ทับทิม

3. ผู้วิจัยวิเคราะห์โครงสร้าง ลำดับเหตุการณ์ตั้งแต่เริ่มต้น คือ การถือกำเนิด จนจบ คือ การบรรลุนิยามหรือบรรลุภารกิจหรือการเสียชีวิต จนถึง การได้รับของศักดิ์สิทธิ์

¹เจ้าแม่ทับทิมทั้ง 2 สำนวน กำเนิดเป็นมนุษย์สามัญเหมือนกัน มีพลังวิเศษ ชอบช่วยเหลือผู้อื่น แต่มีเนื้อหาแตกต่างกันอย่างชัดเจน เช่น สำนวนที่ 1 เป็นหญิงโสัดที่มีพลังวิเศษช่วยเหลือครอบครัว ส่วนสำนวนที่ 2 เป็นลูกสะใภ้ (หรือลูกเลี้ยง) มีความขัดแย้งในครอบครัว ผู้วิจัยจึงเลือกวิเคราะห์ทั้ง 2 สำนวน

²ในสังคมไทยรู้ว่าตำนานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวเป็นเทพสตรีจีนซึ่งมีความกตัญญูและกล้าหาญเยี่ยงผู้ชายชาย แต่เป็นตำนานที่เกิดขึ้นและเล่าในสังคมไทย แต่ผู้วิจัยเลือกนำมาวิเคราะห์เพราะเห็นถึงบริบทชีวิตของเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวที่สัมพันธ์กับสภาพสังคมวัฒนธรรมของจีน

และหวนกลับคืน ตามแนวคิดของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์ รวมทั้งวิเคราะห์ในแง่มุมของสังคม วัฒนธรรมประกอบ

4. ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยด้วยรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

“ชีวิต” และ “การเดินทาง” ของเทพสตรีจีน

ผู้วิจัยวิเคราะห์เทวดำนานของเทพสตรีจีนทั้ง 7 ดำนาน ตามขั้นตอนของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์ ทั้ง 12 ขั้นตอน ดังนี้

1. Ordinary World (ชีวิตในโลกสามัญ)

ชีวิตในโลกสามัญ คือ โลกในช่วงแรกของชีวิตของเทพสตรีแต่ละพระองค์ ในเทวดำนานของเทพสตรีจีนทั้ง 7 ดำนาน ล้วนมีกำเนิดในโลกสามัญ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าแม่ทับทิม อ้อเซียนโกว ฉางเอ๋อ หนี่หวา ที่กำเนิดในครอบครัวของชาวบ้านสามัญ บางตำนาระบุว่าเป็นครอบครัวชาวนา หรืออาจจะเป็นลูกสาวขุนนางหรือคหบดีอย่างตำนเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวหรือเจ้าแม่ทับทิม (บางสำนวน) มีเพียงตำนกำเนิดเจ้าแม่กวนอิมเท่านั้นที่ระบุว่าพระองค์เกิดในตระกูลกษัตริย์

ข้อสังเกตเกี่ยวกับชีวิตในโลกสามัญของเทพสตรีจีนเหล่านี้คือ ส่วนใหญ่ล้วนเกิดในครอบครัวที่มีคู่ขัดแย้ง ได้แก่

- 1) เจ้าแม่กวนอิม คู่ขัดแย้งคือ พระราชบิดา พี่ชาย พี่สาว
- 2) เจ้าแม่ทับทิม (สำนวนที่ 2) คู่ขัดแย้งคือ แม่เลี้ยง แม่สามี
- 3) อ้อเซียนโกว (หนึ่งในคณะแปดเซียน) คู่ขัดแย้งคือ แม่เฒ่าหรือยายเฒ่าที่เก็บนางมาเลี้ยง
- 4) เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว คู่ขัดแย้งคือ พี่ชาย
- 5) ฉางเอ๋อ (เทพแห่งดวงจันทร์) คู่ขัดแย้งคือ สามี ลูกศิษย์ของสามี
- 6) หนี่หวา (เทพผู้ให้กำเนิดมนุษย์) คู่ขัดแย้งคือ พ่อ พี่ชายหรือสามี

ทั้งนี้แม่ทับทิม (สำนวนที่ 1) สำนวนเดียวที่คู่ขัดแย้งไม่ชัดเจน มีเพียงพ่อและพี่ชายที่มีบทบาททำให้เจ้าแม่ทับทิมตัดสินใจเดินทางข้ามสถานะสู่โลกศักดิ์สิทธิ์เพราะไม่สามารถช่วยชีวิตของทั้งสองได้ นอกนั้นคู่ขัดแย้งในเทวดำนานล้วนสร้างปมปัญหา หรือสร้างแบบทดสอบที่ทำให้ชีวิตในโลกสามัญของเทพสตรีต้องพบกับความยากลำบากทั้งสิ้น

สิ่งที่น่าสนใจในประเด็นนี้คือคู่ขัดแย้งทั้งหมดล้วนเป็นคู่ขัดแย้งที่เป็นบุคคลภายในครอบครัว ต่างจากเทพที่เป็นชาย ศาสดา หรือมหาบุรุษส่วนใหญ่ ชีวิตในโลกสามัญจะมีคู่ขัดแย้งเป็นบุคคลภายนอกครอบครัว เช่น พระพุทธเจ้ากับหมู่มาร เทพกวนอูกับข้าศึก เทพนาจากับพญามังกร เป็นต้น

2. Call to Adventure (เสียงเรียกร้องให้ออกผจญภัย)

เสียงเรียกร้องให้ออกผจญภัย คือ สัญญาณเรียกให้ตัวละครหรือบุคคลออกผจญภัย โดยปรากฏในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งแต่ต้องมีลักษณะพิเศษ ซึ่งในตำนานของเทพสตรีส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่มืดดึกดำบรรพ์แต่กำเนิด เป็นการเรียกร้องจากภายในจิตใจให้ดำเนินตามครรลองเพื่อก้าวข้ามสู่ความเป็นเทพหรือเซียน กล่าวคือ ตำนานจะกล่าวถึงขณะที่เป็นมนุษย์เทพเหล่านี้จะมีจิตใจใฝ่บำเพ็ญเพียรธรรม พรารถนาจะครองเพศพรหมจรรย์ เช่น เจ้าแม่กวนอิมมีใจปรารถนาจะออกบวช เจ้าแม่ทับทิมศรัทธาในองค์เจ้าแม่กวนอิมและปฏิบัติธรรมอยู่ตลอดเวลา ฮ้อเซียนโกว๋มั่งมั่นหาทางบรรลุมรรคผลเป็นเซียน นอกจากนี้ทุกพระองค์จะมีจิตเมตตาต่อสรรพสัตว์เป็นปกตินิสัย และหากเป็นเทพในลัทธิเต๋าหรือความเชื่อพื้นบ้านอย่างเช่นเจ้าแม่ทับทิมก็จะเพิ่มเติมว่ามีความสามารถพิเศษในการพยากรณ์โชคชะตาทำนายอนาคตหรือมีอำนาจพิเศษบางอย่าง

นอกจากเสียงเรียกร้องภายในจิตใจตนเองยังปรากฏในรูปแบบของปัญหาในครอบครัว เช่น เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวต้องออกเดินทางผจญภัยตามหาพี่ชายเพราะพี่ชายหนีออกจากประเทศจีนเพราะถูกใส่ร้ายว่าเป็นกบฏ

3. Refusal the Call (การปฏิเสธการเรียกร้อง)

การปฏิเสธการเรียกร้อง เป็นขั้นตอนที่ตัวละครหรือบุคคลนั้นขัดขืนหรือไม่ยอมรับการเรียกร้องให้ออกผจญภัย แต่ที่ปรากฏในเทวดำนาจานของเทพสตรี จะไม่ใช่ลักษณะการปฏิเสธการผจญภัยของเทพสตรีเอง แต่จะมาในรูปแบบของ “การขัดขวาง” ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคู่ขัดแย้ง เช่น พระราชบิดาขัดขวางการออกบวชของเจ้าแม่กวนอิม ยายเฒ่าขัดขวางความมีเมตตาของฮ้อเซียนโกว หรือแม่ขัดขวางไม่ให้เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวออกเดินทางตามหาพี่ชาย วิธีการขัดขวางนอกจากการพูดทัดทานไม่ให้ออกเดินทาง (ในกรณีของเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวซึ่งเป็นการขัดขวางด้วยความเป็นห่วง) ยังมีการขัดขวางด้วยการข่มขู่รังแกและที่น่าสนใจคือการขัดขวางด้วยการบังคับให้แต่งงาน ซึ่งทำให้เห็นว่าการสมรสในวัฒนธรรมจีนเป็นสิ่งที่พึงกระทำ พฤติกรรมถือเพศพรหมจรรย์ของเทพเหล่านี้พึงถูกขัดขวางทำลายเพราะขัดกับหลักปฏิบัติของสตรีที่ควรกระทำ การขัดขวางดังกล่าวเป็นเหมือนสิ่งท้าทายให้เทพสตรีเหล่านี้มีจิตใจมั่นคงต่อการกระทำอันดีงามของตน และแปรไปเป็นเสียงเรียกร้องให้ออกผจญภัยเพื่อก้าวผ่านสถานะได้อีกด้วย

4. Meeting with the Mentor (การพบผู้ช่วยเหลือ)

การพบผู้ช่วยเหลือ คือ การพบบุคคลหรือวิธีการที่นำพาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือสร้างแรงบันดาลใจให้ โดยผู้ช่วยเหลือที่ปรากฏในเทพประวัติเทพสตรีจะเป็นไปตามลัทธิศาสนา กล่าวคือ หากเป็นเจ้าแม่ทับทิมหรือฮ้อเซียนโกวที่เป็นเทพฝ่ายลัทธิเต๋า

ผู้ช่วยเหลือจะเป็น เทพ นักพรตเต่า เซียน หรือพญามังกร เจ้าแม่กวณโิมที่เป็นพระโพธิสัตว์ หรือเทพสตรีฝ่ายศาสนาพุทธผู้ช่วยเหลือจะเป็นพระพุทธรูปเจ้า หรือบางตำนานอาจผสมผสานกับความเชื่อทั้งเต่าและพุทธ เช่น ปรากฏเจ๊กเซียนฮ่องเต้ที่เป็นเทพในลัทธิเต๋า ทรงช่วยให้เจ้าแม่กวณโิมรอดจากการถูกตัดคอเพื่อรักษาร่างให้วิญญาณขององค์เจ้าแม่กลับคืนเข้าร่างได้ และสิ่งๆที่ผู้ช่วยเหลือให้คำแนะนำหรือชี้ทางก็เป็นไปตามลัทธิศาสนาเช่นกัน หากเป็นลัทธิเต๋า ผู้ช่วยเหลือก็จะแนะนำการมีชีวิตรวมตะ ยาอายุวัฒนะ การบรรลุปเป็นเซียน แต่หากเป็นศาสนาพุทธจะเป็นเรื่องของการเข้าสู่นิพพานหรือภาวะโพธิสัตว์

นอกจากผู้ช่วยเหลือที่เป็นศาสดาหรือผู้วิเศษจากพุทธศาสนาและลัทธิเต๋าแล้ว ยังมีผู้ช่วยเหลือในลักษณะอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็น ผู้ช่วยเหลือที่เป็นคนในครอบครัว ได้แก่ ผู้ช่วยเหลือของฉางเอ๋อซึ่งก็คือโหว้อสามีของนางเองที่เป็นผู้ช่วยเหลือโลกและครอบครัวของนางให้รอดพ้นจากภัยของดวงอาทิตย์ รวมทั้งเป็นผู้นำยาอายุวัฒนะกลับมาเพื่อจะได้เป็นอมตะด้วยกัน หรือผู้ช่วยเหลือของหนี่หวา คือเทพเล่ยกง (เทพสายฟ้า) ทั้งหนี่หวา และเล่ยกงจัดเป็นเทพในยุคดึกดำบรรพ์ของจีนที่ชาวบ้านนับถือธรรมชาติเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือผู้ช่วยเหลือของเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าคือตัวเจ้าแม่เอง เพราะพฤติกรรมที่เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวยืนยันหนักแน่นมั่นคงว่าจะออกตามหาพี่ชาย ทั้ง ๆ ที่มารดาขัดขวาง (Refusal the Call) จนมารดาใจอ่อนอนุญาตให้ออกเดินทางได้

5. Crossing the First Threshold (การก้าวผ่านสู่โลกศักดิ์สิทธิ์)

การก้าวผ่านสู่โลกศักดิ์สิทธิ์ คือ เหตุการณ์การก้าวข้ามจากโลกปกติไปสู่โลกใหม่ ของเทพสตรีคือจุดสูงสุดของปัญหา หรือเป็นปมปัญหาที่จะนำไปสู่การออกเดินทางผจญภัย เพื่อคลี่คลายปัญหาเหล่านั้น จากกลุ่มข้อมูลที่นำมาศึกษามีเทพสตรีเพียง 2 องค์ที่เป็น การก้าวข้ามสู่การเดินทางผจญภัยที่เป็นรูปธรรมชัดเจน คือ หนี่หวา ที่ต้องออกเดินทางไปพร้อมกับพี่ชายโดยอาศัยบนน้ำเต้าเพื่อหนีน้ำท่วม และเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวที่ตัดสินใจออกเดินทางจากประเทศจีนล่องเรือตามหาพี่ชายสู่ดินแดนปัตตานี

การก้าวข้ามเพื่อออกเดินทางผจญภัยในกรณีของเทพองค์อื่น ๆ แต่มองว่าเป็นการเดินทางเชิงนามธรรม ไม่ใช่การเดินทางผจญภัยจริง ๆ แต่เป็นการก้าวผ่านธรณีประตูแห่งความกดดันหรือปัญหาคับข้องใจ เพื่อเข้าสู่การทดสอบที่สาหัสในขั้นตอนต่อไป เช่น กรณีเจ้าแม่ทับทิมที่อดทนหาบน้ำด้วยความยากลำบากตามคำสั่งของแม่สามีจนมาถึงครั้งสุดท้ายที่ได้เจอกับงูเขียวซึ่งนับเป็นการก้าวข้ามเพื่อรับการทดสอบในขั้นต่อไปก่อนที่จะบรรลุปเป็นเทพ กรณีของเจ้าแม่กวณโิมที่ถูกขัดขวางการบวชหลายต่อหลายครั้งมีการก้าวข้ามสู่โลกศักดิ์สิทธิ์ถึงสองครั้ง ครั้งแรกคือถูกสั่งประหาร พระองค์ก็ใช้ขันติธรรมน้อมรับคำตัดสินจนวิญญาณไปสู่แดนนิรยโลกเพื่อโปรดสัตว์ก่อนจะกลับมาเข้าร่างอีกครั้งจากนั้นก็ก้าวข้าม

ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 68 - 69)

สู่โลกศักดิ์สิทธิ์เป็นครั้งที่สองโดยมีพระพุทธรองค์เป็นผู้นำทาง (ในขั้นตอนนี้พระพุทธรองค์แปลงเป็นชายหนุ่มมาขอแต่งงานเป็นการทดสอบความมั่นคงของจิตใจ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นเหมือนการชี้แนะเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนทดสอบจริงของผู้ช่วยเหลือ (Mentor) มากกว่าจึงไม่จัดไว้ในขั้นตอนการทดสอบ) ซึ่งจะนำพาพระองค์ก้าวข้ามสู่โลกศักดิ์สิทธิ์คือดินแดนแห่งการบรรลุธรรมซึ่งรอทดสอบพระองค์อยู่ กรณีของฉางเอ๋อก็เห็นได้ว่าการก้าวผ่านสู่โลกศักดิ์สิทธิ์ไม่ใช่การออกเดินทางแต่อย่างใด หากเป็นยายอายุวัฒนะที่สามีของนางได้มา เป็นวัตถุที่จะก่อปัญหา นำพาให้นางต้องก้าวข้ามสู่โลกศักดิ์สิทธิ์เปลี่ยนสถานะจากคนธรรมดาเป็นเทพต่อไป ซึ่งทั้งหมดเกิดจากปัญหาหรือความขัดแย้งอันเกิดจากบุคคลในครอบครัว เช่น พ่อ สามี พี่ชาย ซึ่งองค์เทพต้องตัดสินใจที่จะก้าวข้ามปัญหาเหล่านั้นไปให้ได้

6. Test, Allies and Enemies (การทดสอบ พันธมิตร และศัตรู)

การทดสอบ พันธมิตร และศัตรู คือขั้นตอนแรกที่ตัวละครหรือบุคคลจะพบกับ การทดลองและจะได้พบกับศัตรูหรือมิตรที่อาจเข้ามาช่วยเหลือหรือร่วมการทดสอบเมื่อเทพสตรีก้าวผ่านสู่การเดินทางผจญภัย ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางจริง ๆ หรือการเดินทางในเชิงนามธรรม บรรดาองค์เทพจะต้องพบกับแบบทดสอบซึ่งมีพันธมิตรหรือศัตรูเป็นผู้หยิบยื่นให้ ในขั้นตอนนี้เปรียบเหมือนจุดเริ่มต้นในช่วงที่ 2 หลังจากผ่านจุดวิกฤต หรือปมปัญหาในช่วงแรก (Crossing the Threshold)

กลุ่มที่เป็นพันธมิตรเข้ามาช่วยเหลือหรือเป็นตัวแปรสำคัญในการทดสอบได้แก่ เจ้าแม่กวนอิมมีพันธมิตรเป็นเหล่าสาวก ภิกษุและภิกษุณีที่ร่วมกันปฏิบัติธรรมรวมถึงปรากฏสาวกสำคัญที่จะช่วยเหลือเจ้าแม่กวนอิมในการทำกิจต่าง ๆ เจ้าแม่ทับทิม (สำนวนที่ 1) มีพันธมิตรคือ พ่อและพี่ชาย ซึ่งทั้งสองไม่ได้เป็นคู่ขัดแย้งกับเจ้าแม่ทับทิมแต่เป็นตัวแปรที่ทำให้เกิดเหตุการณ์สำคัญ (พายุพัดเรือล่มจมน้ำ เจ้าแม่จึงถอดจิตออกไปช่วยแต่ไม่สำเร็จ) จนเจ้าแม่ทับทิมตัดสินใจก้าวข้ามสู่โลกศักดิ์สิทธิ์ (การกลายเป็นเทพ) เจ้าแม่ทับทิม (สำนวนที่ 2) พบพันธมิตรคือองเชียงซึ่งเป็นลูกของพญามังกรนอนแห่งไถ่ตายอยู่จึงเข้าช่วยเหลือจึงทำให้เจ้าแม่ได้รับของขวัญพิเศษตอบแทนจากพญามังกรนำไปสู่สถานะศักดิ์สิทธิ์คือการได้รับของขวัญพิเศษ (เจ้าแม่ทับทิมต้องพบกับ การทดสอบจากศัตรูคือแม่เลี้ยงอีกครั้งก่อนเข้าสู่ การทดสอบที่ทรหดซึ่งเป็นขั้นสุดท้ายที่จะก้าวเข้าสู่สถานะศักดิ์สิทธิ์ได้แก่การเป็นวีรสตรี และเทพสตรี) ส่วนฮ้อเซียนโกวมีพันธมิตรคือคณะเซียน 7 องค์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ช่วยเหลือ (Mentor) และผู้มาทดสอบด้วย ส่วนตำนานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวกล่าวว่ามีพี่ชายเป็น แรงผลักดันให้นางออกเดินทางเข้าสู่การทดสอบและในที่สุดก็เป็นตัวแปรที่ทำให้ต้อง มาตัวตาย นับได้ว่าพี่ชายของเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวเป็นศัตรูผู้ที่ยับยั้งการทดสอบให้แก่เจ้าแม่

กลุ่มที่มีศัตรูเข้ามาทดสอบได้แก่ ฉางเอ๋อมีลูกศิษย์ชื่อ “เฟิงเมิ่ง” เข้ามาขโมยยาอายุวัฒนะและฆ่าโหวอี้สามีของฉางเอ๋อตาย บางตำนานกล่าวว่าโหวอี้สามีของฉางเอ๋อ เป็นทั้งผู้ชี้แนะ และศัตรูในเวลาเดียวกัน กล่าวคือ โหวอี้เปลี่ยนแปลงนิสัยจากเคยเป็นวีรบุรุษกลายเป็นเผด็จการจึงทำให้ฉางเอ๋อต้องตัดสินใจกินยาอายุวัฒนะเองทั้งหมด เพื่อปกป้องโลก นอกจากนั้นยังมีหนี่หวาที่ศัตรูคือเทพสายฟ้า “เล่ยกง” ซึ่งมีทั้ง 2 บทบาท คือเป็นทั้งพันธมิตรและเป็นศัตรูไปด้วย คือเป็นทั้งผู้ทำให้น้ำท่วมโลกและเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือแนะนำให้รอดชีวิต

ขั้นตอนต่อไปจะเป็นขั้นที่เทพสตรีจะต้องแก้ไขปัญหา ทำทายบททดสอบที่ค่อย ๆ รุนแรงขึ้นจนถึงจุดพลิกผันของชีวิต

7. Approach the Inmost Cave (เข้าสู่ช่วงเวลาค้ำขัน)

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องมาจากการทดสอบข้างต้น คือขั้นตอนที่ชัดเจนที่สุดที่แสดงความพยายาม เป็นช่วงเวลาหรือสถานการณ์ค้ำขัน ที่บรรดาองค์เทพต้องเผชิญ เป็นจุดวิกฤตที่ยากจะตัดสินใจก่อนถึงการคลี่คลายปมปัญหาเพื่อก้าวเข้าสู่สถานะศักดิ์สิทธิ์หรือการบรรลุมรรคผลตามลัทธิศาสนาต่อไป กรณีของเจ้าแม่กวนอิมตามเทวประวัติให้ภาพสภาวะจิตของพระองค์ที่กำลังเข้าสู่พระนิพพาน เกิดสภาวะรู้แจ้งเห็นโลกอย่างกระจ่าง สละอดีต หากแต่พระองค์เกิดความลังเลต่อการเข้าสู่พระนิพพาน ในขณะนั้น มองได้ว่าภาวะที่เกิดขึ้นนี้เป็นช่วงเวลาทดสอบที่สำคัญที่พระองค์ต้องตัดสินใจ จะอยู่หรือจะไประหว่างสองโลกคือโลกที่หลุดพ้นกับโลกสามัญ ส่วนเจ้าแม่ทับทิม (สำนวนที่ 1) ช่วงเวลาค้ำขันคือเวลาที่เจ้าแม่เกิดนิมิตหยั่งรู้ว่าพ่อและพี่ชายของเจ้าแม่ตกอยู่ในอันตรายกลางทะเลจึงตัดสินใจอดจิตไปช่วย ช่วงเวลาค้ำขันของเจ้าแม่ทับทิม (สำนวนที่ 2) คือช่วงที่แม่สามีของเจ้าแม่ขโมยเชือกเรียกน้ำจมน้ำไหลไม่หยุด และไม่มีใครหยุดยั้งวิกฤตนี้ได้ ช่วงเวลาค้ำขันของฮ้อเซียนโกว คือนางตกอยู่ในสถานการณ์ที่ยากจะกระทำ คือถูกบังคับให้กินสินสอดของขอลาน ช่วงเวลาค้ำขันของเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวคือสถานการณ์ที่อ่อนวอนขอร้องให้พี่ชายกลับบ้านแต่ทำอย่างไรก็ไม่ยอมกลับประกอบกับเจอภรรยาผิดเมืองทำให้เจ้าแม่ต้องเข้าช่วยสู้รบ ช่วงเวลาค้ำขันของฉางเอ๋อคือช่วงที่สามี่ถูกลอบฆ่า (หรือบางตำนานกล่าวว่านางค้ำข้อมลำบากใจอย่างยิ่งที่สุดในการกระทำอันเล็งอำนาจของสามี่) ส่งผลให้นางต้องตัดสินใจแก้ปัญห และช่วงเวลาค้ำขันของหนี่หวาคือสถานการณ์ที่สองพี่น้องหนี่หวาและฟูซีต้องหาทางรอดให้ได้จากน้ำท่วมโลก

จะเห็นได้ว่าช่วงเวลาค้ำขันของบรรดาเทพสตรีที่กล่าวมาล้วนเป็นสภาวะที่อยู่ภายใต้แรงกดดัน เป็นปัญหาที่ยากจะแก้หรือตัดสินใจ

8. The Ordeal (การทดสอบที่ทรหด)

ขั้นการทดสอบที่ทรหดนี้เรียกได้ว่าเป็นขั้นสุดท้ายของการทดสอบ นับตั้งแต่การทดสอบช่วงต้น (Test) ต่อมาคือการเข้าสู่ช่วงเวลาที่คับขัน (Approach the Immost Cave) จนมาถึงขั้นตอนการทดสอบที่ทรหด (The Ordeal) การทดสอบในขั้นตอนนี้ถือว่าสำคัญที่สุดในทุกขั้นตอน เพราะเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านสถานะของมนุษย์สามัญไปเป็นสถานะศักดิ์สิทธิ์ เช่น การเป็นเทพหรือการบรรลुरुธรรม การแก้ปัญหาหรือตัดสินใจใด ๆ ในขั้นนี้มองได้ว่าเป็นวีรกรรมที่สมควรได้รับการยกย่องเชิดชูของบรรดาเทพสตรี ความเคารพศรัทธาหรือการสถาปนาองค์เทพต่าง ๆ ก็ได้รับการประเมินค่าผ่านวีรกรรมในขั้นตอนนี้

สิ่งที่น่าสนใจในขั้นนี้คือวิธีการแก้ไขปัญห การฟันฝ่าการทดสอบ ผู้วิจัยพบว่าวิธีแก้ไขปัญหของบรรดาเทพสตรีจะใช้การเสียสละชีวิต ไม่ว่าจะเป็น เจ้าแม่ทับทิม (สำนวนที่ 2) ที่เสียสละชีวิตตนเองนั่งทับโองังให้น้ำหยดไหลและร่างก็ไหลไปตามกระแสน้ำ เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวตัดสินใจผูกคอตายเพราะทำตามคำสัญญาที่ให้ไว้กับมารดาว่าถ้าไม่สามารถพาพี่ชายกลับบ้านได้จะไม่กลับเมืองจีน ฮ้อเซียนโกวตัดสินใจกระโดดน้ำตายเพราะไม่สามารถทนต่อการกดขี่ทารุณและความไร้มนุษยธรรมของแม่เฒ่าได้ หรือนางเอ๋อแม้จะไม่ได้ฆ่าตัวตายแต่การตัดสินใจกินยาอายุวัฒนะไปทั้ง ๆ ที่รู้ว่าหากกินยาทั้งหมดนางก็จะไม่ได้อาศัยบนโลกมนุษย์อีกต่อไปก็นับเป็นการเสียสละชีวิตอีกรูปแบบหนึ่งเพื่อไม่ให้ยาตกไปอยู่ในมือคนชั่ว ยาอายุวัฒนะจึงไม่ใช่รางวัลแต่เป็นปมปัญหาที่นางต้องแก้ไข ในส่วนของเจ้าแม่กวนอิมแม้จะปรากฏว่าพระองค์ยินยอมสละชีวิตเพื่อไม่ให้พระราชบิดาบังคับเรื่องการเสกสมรสและการบำเพ็ญเพียรธรรม แต่ขั้นตอนการตายดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นเพียงแบบทดสอบในขั้นต้นที่ทดสอบจิตใจที่มั่นคงพร้อมเข้าสู่การทดสอบที่แท้จริงคือเรื่องของการปฏิบัติธรรมเพื่อเข้าสู่ภาวะโพธิสัตว์

ผู้วิจัยเห็นว่าการเสียสละชีวิตหรือความตายนี้เป็นแบบทดสอบหนึ่งที่ใช้ในการชำระจิตวิญญาณให้บริสุทธิ์ ประกอบกับความตายของเทพเป็นความตายที่ตั้งอยู่ในเหตุผลของคุณธรรมบางประการ เช่น เสียสละปกป้องชีวิตผู้อื่น การรักษาคำสัตย์สัญญา ความตายในที่นี้จึงเปรียบได้กับพิธีกรรมเปลี่ยนผ่านสถานะของมนุษย์สามัญไปสู่สถานะของเทพที่ศักดิ์สิทธิ์ ขั้นตอนการทดสอบอย่างทรหดนี้จึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด มีบทบาทในการซูวีรกรรมของเทพสตรีให้มีความโดดเด่น เป็นขั้นที่เน้นย้ำคุณธรรมของเทพสตรีองค์ต่าง ๆ ก่อนที่จะบรรลुरुธรรมผลหรือประสบผลสำเร็จตามความปรารถนาของตน รวมถึงการก้าวผ่านจุดวิกฤตไปด้วยความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว เป็นขั้นตอนของการสถาปนาตัวตนในสถานะใหม่ ที่ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากประชาชน หลุดพ้นจากกรอบของการกดขี่ทางเพศ และออกจากพื้นที่ส่วนตัวไปสู่พื้นที่สาธารณะที่สามารถทำประโยชน์ให้แก่มวลชนได้มากกว่า

9. Reward (รางวัล)

รางวัลที่องค์เทพได้รับจากการทดสอบส่วนใหญ่คือการบรรลุมรรคผลตามลัทธิศาสนานั้น ถ้าเป็นพุทธศาสนาก็คือการบรรลุนิพพานหรือก้าวเข้าสู่ภาวะโพธิสัตว์ หากเป็นลัทธิเต๋าที่จะบรรลุกลายเป็นเซียน หรือเป็นอมตะ นอกจากนั้นยังพบว่ารางวัลที่เทพส่วนใหญ่ได้รับอีกประการคือความเคารพศรัทธาจากมวลชน ได้รับการสถาปนาเป็นเทพ หรือการได้รับเกียรติอันยิ่งใหญ่ เช่น กรณีของเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว พี่ชายได้สร้างสุสานเพื่อระลึกถึงความมานะบากบั่นในการออกตามหาพี่ชาย และชาวบ้านก็ชื่นชมในความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว รวมถึงช่วยทำศึกกับกบฏที่ยึดเมืองปัตตานีจึงได้รับความศรัทธายกย่องให้เป็นเทพคุ้มครองชาวบ้าน โดยเฉพาะชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดปัตตานี ส่วนผลรางวัลที่เป็นวัตถุสิ่งของปรากฏในตำนานของฮ้อเซียนโกวในขณะที่ร่างลอยขึ้นสู่ท้องฟ้า ฮ้อเซียนโกวคว่ำดอกบัวและใบบัวหลุดติดมือลอยไปซึ่งได้กลายเป็นอาวุธประจำตัวสามารถพบได้ในรูปเคารพทั่วไป

10. Road Back (การเดินทางกลับ)

การเดินทางกลับ คือ หลังจากได้รับรางวัลแล้ววีรบุรุษหรือบุคคลจะย้อนกลับมาโลกสามัญหรือโลกมนุษย์เพื่อช่วยเหลือหรือสั่งสอน ส่วนเทพสตรีจีนไม่พบการเดินทางกลับในความหมายของการเดินทางกลับสู่โลกสามัญ เพราะเทพทุกพระองค์ (ยกเว้นหนี่หวา ที่การเดินทางกลับมีความหมายตรงคือหลังจากน้ำลดสองพี่น้องก็เดินทางกลับสู่แผ่นดินเพื่อสืบทอดพันธุ่มนุษย์) ได้หลุดพ้น บรรลุมรรคผล หรือสละชีวิตเพื่อเข้าสู่โลกศักดิ์สิทธิ์ แต่การเดินทางกลับในที่นี้คือการเดินทางกลับไปดินแดนศักดิ์สิทธิ์ เป็นการเปลี่ยนสถานะจากคนสามัญกลายเป็นสถานะศักดิ์สิทธิ์อย่างสมบูรณ์ คงมีแต่เพียงเรื่องเล่าหรือความเชื่อที่เล่าต่อจากเทวประวัติว่ามีเทพบางองค์เสด็จกลับมาช่วยมนุษย์ เช่น เจ้าแม่ทับทิมลงมาช่วยกองทหารเรือของจีนในสมัยราชวงศ์หมิง หรือเจ้าแม่กวนอิมเสด็จมาช่วยหญิงที่กำลังคลอดลูกและเจ้าแม่กวนอิมเสด็จมาช่วยพระถังซำจั๋งในเรื่องไซอิ๋ว

หากย้อนกลับไปดูชั้นเสียงเรียกร้องให้ออกผจญภัย (Call to Adventure) จะพบว่าเสียงเรียกร้องส่วนใหญ่เป็นเสียงเรียกที่อยู่ภายในจิตใจ คือเทพสตรีจะมีจิตใจเฟื่องฟูหมายจะบรรลุมรรคผลอยู่ในจิตใจแต่แรกกำเนิดอยู่แล้ว ฉะนั้นการเดินทางกลับในที่นี้ก็อาจตีความได้ว่าโลกศักดิ์สิทธิ์ที่บรรดาเทพเดินทางไปนั้นเป็นดินแดนที่เทพสตรีเหล่านี้ถูกกำหนดมาแต่แรกเริ่มว่าต้องกลับไปในที่สุด

11. Resurrection (การฟื้นคืนชีพ)

การฟื้นคืนชีพหรือการเกิดใหม่เป็นภาคที่ต้องเผชิญกับโลกใบเดิมอีกครั้ง ส่วนของเทพสตรีที่นำมาศึกษา ทั้งหมดสามารถตีความได้ว่าเป็นการฟื้นคืนชีพในสถานะใหม่ไม่ใช่

การฟื้นกลับมาเป็นมนุษย์ในโลกสามัญ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าองค์เทพได้บรรลุมรรคผล หรือสำเร็จเป็นเซียน หรือเทพ ได้เปลี่ยนตนเองกลายเป็นเทพที่ศักดิ์สิทธิ์โดยสมบูรณ์ การฟื้นคืนชีพจึงมาในรูปแบบของเทพ เซียน พระโพธิสัตว์ ที่มีลมนุชย์สร้างรูปเคารพ และยึดมั่นศรัทธาว่าองค์เทพยังคงอยู่ในโลกเพื่อคอยดูแลช่วยเหลืออยู่ มีเพียงหนึ่งเดียว ที่การฟื้นคืนชีพเห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนคือรอดตายจากการจมน้ำรวมทั้งทำหน้าที่ฟื้นคืนชีพ เผ่าพันธุ์มนุษย์อีกด้วย

12. Return with Elixir (หวนกลับคืนพร้อมน้ำอมฤต)

การหวนกลับคืนพร้อมน้ำอมฤต คือ การนำของวิเศษกลับมาสู่โลกปกติหรือโลกสามัญ อาจเป็นน้ำอมฤตจริง ๆ ของวิเศษ พลังวิเศษ หรือหลักธรรมคำสอน ซึ่งชั้นสุดท้ายของ “ชีวิต” และ “การเดินทาง” ของเทพสตรีจีน คือการกลับคืนมาพร้อมน้ำอมฤต หรืออีกนัยหนึ่ง น้ำอมฤต คือประโยชน์สุขของมวลมนุษยชาติ ถึงแม้ว่าการเดินทางของเทพจะสิ้นสุดแต่ชาวบ้านยังเชื่อว่า วิรกรรม คุณธรรม ความเสียสละ ฯลฯ ที่ปรากฏในตำนาน ยังคงทำให้เทพเหล่านี้ยังคงมีชีวิตคอยสอดส่องดูแลโลกมนุษย์ ซึ่งในกรณีของเทพสตรีจีน จะเห็นได้ว่าบรรดาเทพที่นำมาศึกษานั้นต่างได้รับความเคารพศรัทธาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ดังปรากฏในลักษณะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ศาลเจ้า พิธีกรรม รูปเคารพ ศิลปะ ซึ่งทั้งหมดต่างเป็นตัวแทนความศักดิ์สิทธิ์ขององค์เทพ ประกอบกับเรื่องเล่า ความเชื่อเกี่ยวกับอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ที่ยังคงปรากฏอยู่ตราบนานทุกวันนี้

ภาพ 1

พิธีแห่พระลุยน้ำ แม่น้ำปัตตานี จังหวัดปัตตานี

ภาพ 2

เที่ยวแห่เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวโปรดผู้ศรัทธารอบเมือง จังหวัดปัตตานี

จากภาพ 1 และ 2 เป็นพิธีแห่พระลอยน้ำ รำลึกถึงเทพประวัตติและสมโภชเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว จังหวัดปัตตานี ซึ่งจะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้ศรัทธาจะเดินทางมาเคารพสักการะ ชื่นชมบารมี และขอพรเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวและเหล่าเทพองค์อื่น ๆ กันอย่างเนืองแน่น เป็นตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของชั้นการหวนคืนกลับพร้อมน้ำอมฤตซึ่งเกิดขึ้นในสังคมจริง ประหนึ่งการเดินทางกลับมาเพื่อช่วยเหลือมวลชน สิ่งเหล่านี้เรียกได้ว่าเป็นน้ำอมฤตที่บรรดาเทพสตรีนำมามอบให้แก่มนุษย์ไม่มีวันหมดสิ้น トラาบที่มนุษย์ยังคงมีศรัทธาไม่เสื่อมคลาย

สรุปผลการวิจัย

การนำแนวคิดเรื่องการเดินทางของวีรบุรุษมาประยุกต์ใช้พบว่า การลำดับขั้นตอนในตำนานเทพสตรีเงินให้เหมาะสมและเข้ากับลำดับการเดินทางของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์นั้น “การตีความ” เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง และแตกต่างจากเทพประวัติของเทพที่เป็นชาย เช่น ขั้นตอนการปฏิเสธการเรียกร้อง หากพิจารณาตามความหมายของการปฏิเสธตามแนวคิดของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์ จะเน้นไปที่ความลึกลับ ความไม่เต็มใจ ความกลัวต่อการผจญภัยในโลกศักดิ์สิทธิ์ซึ่งไม่อาจคาดเดาเหตุการณ์ใด ๆ ได้ トラาบจนกระทั่งได้รับกำลังใจหรือคำชี้แนะจากผู้ช่วยเหลือ จึงตัดสินใจที่จะเดินทาง แต่ตำนานเทพสตรีเงินไม่พบความกลัว ความลึกลับต่อการเดินทาง เนื่องจากตำนานได้กำหนดเรื่องไว้แต่ต้นว่า เจ้าแม่มีความพร้อมที่จะผจญภัยดังแสดงออกผ่านสัญญาณบางอย่าง เช่น การมีอำนาจวิเศษ การมีจิตเมตตาตั้งแต่กำเนิด การใส่ใจบำเพ็ญเพียรธรรมตั้งแต่เด็ก การปฏิเสธจึงมาในรูปแบบของ “การขัดขวาง” เช่น บังคับหมั้นหมาย บังคับแต่งงาน ถูกทำร้าย ล้วนเกิดจากบุคคลที่เป็นคู่ขัดแย้งซึ่งส่วนใหญ่เป็นบุคคลในครอบครัวแทน

รวมทั้งยังต้องตีความขั้นตอนของผู้ช่วยเหลือ (Mentor) เพราะในตำนานเทพสตร์หลายตำนานจะมีผู้ช่วยเหลือหลายคน จึงต้องยึดหลักว่า ผู้ที่จะเป็นผู้ช่วยเหลือได้จะต้องมีบทบาทสำคัญในการให้กำลังใจ การชี้แนะที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนผ่านสถานะของเจ้าแม่ นอกเหนือจากนั้นจึงจัดเป็นพันธมิตร (Allies)

ขั้นตอนการเดินทางกลับ (Road Back) ก็เป็นอีกขั้นที่มีปัญหาในการจัดลำดับและการตีความ เพราะตำนานเทพสตร์แทบทั้งหมดไม่มีการเดินทางกลับโลกสามัญอย่างเป็นรูปธรรม แต่ผู้วิจัยเห็นว่าการเดินทางกลับไม่จำเป็นต้องหมายถึงโลกสามัญเพียงอย่างเดียว อาจเป็นการเดินทางสู่อีกโลกอย่างสมบูรณ์ เช่น เจ้าแม่กวนอิมไปอยู่ที่ทะเลตะวันออก ฉางเอ๋อไปอยู่ที่พระจันทร์ ฮ้อเซียนโกวไปอยู่ในดินแดนของเซียน (ตามตำนานของแปดเซียน กล่าวว่ายเซียนองค์ต่าง ๆ จะอยู่ตามภูสูง) หรือการได้รับสถาปนาเป็นพระแม่แห่งสวรรค์ของเจ้าแม่ทับทิม เหล่านี้นับเป็นการเดินทางที่ต่อเนื่องจากการผจญภัยเพื่อการเปลี่ยนสถานะได้เช่นกัน และเมื่อไปสู่ดินแดนศักดิ์สิทธิ์แล้วก็ยังมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ขององค์เทพ การแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ปกป้องมวลมนุษย์อยู่ ซึ่งนับเป็นการกลับสู่โลกสามัญในอีกรูปแบบหนึ่งที่ไม่ได้กลับมาในรูปของมนุษย์เหมือนตำนานวีรบุรุษอื่น ๆ

นอกเหนือจากประเด็นเรื่องการตีความที่ผู้วิจัยพบว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการนำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้ เนื่องจากความเป็นสตรีที่มีเรื่องของครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินเรื่องและลัทธิศาสนาของเทพสตร์เรื่องนั้น ๆ ยังมีเรื่องการสลับชั้น การตัดทอน การเพิ่มขั้นตอน ซึ่งพบไม่มาก ทำให้เห็นว่าแนวคิดเรื่องการเดินทางของวีรบุรุษสามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้กับตำนานต่าง ๆ ได้ เพียงแต่ต้องใช้การตีความตัวตำนานหรือตีความขั้นตอน เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะเด่นหรือข้อแตกต่างของวิธีการเล่าเรื่องหรือบันทึกตำนานตามวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชนที่ได้รับอิทธิพลลัทธิศาสนา ความเชื่อไม่เหมือนกัน

อภิปรายผลการวิจัย

การนำแนวคิดเรื่องการเดินทางของวีรบุรุษของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์มาใช้วิเคราะห์เทวดานานของเทพสตร์จีนทำให้ผู้วิจัยพบสิ่งน่าสนใจที่เป็นภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมจีนที่ปรากฏในตำนานจำนวนหนึ่งผ่านขั้นตอนการเดินทางของเทพสตร์เหล่านี้ที่ต้องพบเหตุการณ์และผู้คนที่เกี่ยวข้อง

วัฒนธรรมจีนให้ความสำคัญกับเพศหญิงน้อยกว่าเพศชาย บางครั้งมองว่าผู้หญิงเป็นเพียงวัตถุสิ่งของ หรือเครื่องบำบัดกามารมณ์ เช่น ประเพณีการมัดเท้าผู้หญิงให้เล็กจนผิดส่น โดยมองว่าเป็นสิ่งสวยงาม กระตุ้นอารมณ์ทางเพศ ทำให้สามารถหาคู่สมรสได้ง่าย (ปารวี ไพบูลย์ยิ่ง, 2544) หรือการมองว่าการมีลูกสาวไม่มีประโยชน์ต่อสังคมที่ยึดมั่น

เรื่องการสืบสายวงศ์ตระกูล ถึงกับมีสำนวนกล่าวว่า เมื่อลูกสาวแต่งงานออกไปก็เหมือนน้ำที่สาตออกไปหน้าบ้าน ไม่นานก็แห้งไป ไม่มีประโยชน์ต่อครอบครัว แต่งงานไปแล้วก็เป็นคนตระกูลอื่นไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับครอบครัวเดิม และยังมีคำสอนที่สืบทอดค่านิยมการใช้ชีวิตของเพศหญิงในสังคมจีนว่า เมื่อยังเป็นเด็กต้องเชื่อฟังพ่อแม่ เมื่อแต่งงานต้องเชื่อฟังสามี (และพ่อแม่และญาติของสามี, ผู้วิจัย) เมื่อสามีเสียชีวิตต้องเชื่อฟังบุตรชาย ทั้งยังกำหนดคุณธรรมของผู้หญิงให้ฟุดดี มีมารยาทดี ทำงานดี (มาร์เจอร์ วูลฟ์ แปลโดยปราณี วงษ์เทศ, 2544) เพื่อชีวิตการแต่งงานที่ดี การแต่งงานยังเป็นเรื่องใหญ่ที่สุดในชีวิต รวมทั้งการไร้ผู้สืบสกุลเป็นความอกตัญญูอย่างหนึ่ง (ถาวร สิกขโกศล, 2554) จะเห็นได้ว่าความเป็นเพศหญิงในสังคมจีนอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้อื่นโดยเฉพาะเพศชาย ผู้หญิงต้องทำหน้าที่ในครอบครัวอย่างไม่ขาดตกบกพร่องเพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกในบ้าน ค่านิยมนี้ส่งผลถึงเรื่องของการแต่งงาน ชีวิตครอบครัวหลังแต่งงานอีกด้วย

ในตำนานเทพสตรีจีนสะท้อนปมปัญหาเรื่องความเป็นเพศหญิงในสังคมจีนไว้อย่างชัดเจน เริ่มตั้งแต่คู่ขัดแย้งที่ทำให้เกิดการผจญภัยของเทพสตรีก็เป็นบุคคลในครอบครัว หรือเป็นเพศชาย ไม่ว่าจะเป็น พ่อ สามี พี่ชาย พี่เขย แม่สามี แม่เลี้ยง ลูกศิษย์ (ชาย) ซึ่งสร้างความกดดันให้แก่ชีวิตเจ้าแม่ เช่น บังคับให้แต่งงานตามวิถีที่ผู้หญิงพึงกระทำ การใช้แรงงานลูกสะใภ้หรือลูกเลี้ยงเยี่ยงทาส หรือมีพฤติกรรมในรูปแบบอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตเจ้าแม่ เช่น พี่ชายเจ้าแม่ล้มกอบเหนี่ยวหนีมาอยู่ปัตตานี และไม่ยอมกลับไปบ้านเกิดหามารดา พ่อของหนี่หวาสสร้างความขัดแย้งกับเทพสายฟ้าจนทำให้เดือดร้อน ลูกศิษย์หรือสามีของฉางเอ๋อมีจิตใจชั่วร้ายขาดคุณธรรมจนทำให้ฉางเอ๋อต้องกินยาอายุวัฒนะอย่างไม่เต็มใจ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเกิดจากคนในครอบครัว หรือเพศชายทั้งสิ้น

นอกจากประเด็นเรื่องความเป็นผู้หญิงในสังคมจีนแล้ว ในตำนานยังสะท้อนเรื่องพื้นที่ของผู้หญิงในสังคมจีนอีกด้วย วิถีชีวิตของชาวจีนล้วนมีพื้นฐานจากคำสอนหรือค่านิยมของลัทธิขงจื้อ โดยเฉพาะในเรื่องความสัมพันธ์ของคนในสังคม ส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเป็นหญิงคือความสัมพันธ์ของสามีและภรรยาที่วัฒนธรรมจีนไม่นิยมให้ผู้หญิงออกนอกบ้านไกลเกินควร เพราะอาจทำให้เกิดอันตราย ทำให้ผู้หญิงไม่ได้รับการศึกษา และไม่มีประสบการณ์กับโลกภายนอกเขตบ้าน ต้องอาศัยผู้ชายเป็นผู้ชี้แนะ (สุวรรณาสถาอาพันธ์, 2547) เหล่าเทวประวัติของเจ้าแม่ก็เช่นกัน พื้นที่ในโลกสามีของเจ้าแม่ล้วนอยู่ในขอบเขตบ้าน เป็นพื้นที่ส่วนตัว ปัญหาความขัดแย้งเป็นเรื่องในครอบครัว ซึ่งต่างกับเทวประวัติของเทพที่เป็นชายส่วนใหญ่จะมีชีวิตอยู่ในพื้นที่สาธารณะ ปัญหาความขัดแย้งที่ผลักดันให้ออกผจญภัยไม่ใช่เรื่องในครอบครัวเป็นหลัก

ฉะนั้น ปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ส่วนตัวอันเกิดจากคนในครอบครัวหรือเพศตรงข้ามจึงเป็นสิ่งที่เจ้าแม่ในโลกสามัญต้องแก้ไขเพื่อก้าวข้ามปัญหาเรื่องการกดขี่ทางเพศ การแก้ปัญหาดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นอีกด้วยว่า การเปลี่ยนผ่านจากสถานะที่เป็นคนธรรมดาไปสู่สถานะที่ศักดิ์สิทธิ์อย่างการเป็นพระโพธิสัตว์ เทพ เซียน เป็นการก้าวพ้นจากพื้นที่ส่วนตัวออกไปสู่พื้นที่สาธารณะยิ่งยงเพศชายสามารถทำได้ เช่น กรณีตำนานเจ้าแม่กวนอิมปัญหาเริ่มในครอบครัวที่มีพระราชบิดาเป็นเผด็จการบังคับให้แต่งงาน มองได้ว่าการบังคับให้แต่งงานคือการบังคับให้เจ้าแม่เข้าสู่พื้นที่ส่วนตัวอย่างหญิงที่ตีควรทำ ต่อเมื่อเจ้าแม่ยืนยันที่จะหลุดออกจากพื้นที่ส่วนตัวจึงก่อให้เกิดความขัดแย้ง มีปัญหาต่าง ๆ ตามมา และเจ้าแม่ก็สามารถจัดปัญหาเหล่านั้นออกไปได้ สามารถก้าวเข้าสู่สถานะใหม่คือการเป็นพระโพธิสัตว์ที่มีบทบาทหน้าที่ต่อมวลมนุษยชาติ ซึ่งเป็นหน้าที่ในพื้นที่สาธารณะ ตำนานเจ้าแม่ทับทิม (สำนวนที่ 1) ที่ให้ภาพการดำเนินชีวิตในโลกสามัญว่าจำกัดอยู่ในครอบครัว บางตำนานว่าถูกบังคับให้แต่งงาน ต่อเมื่อเจ้าแม่ได้แสดงอำนาจวิเศษจึงได้รับการยกย่องจากชาวบ้าน และในที่สุดเมื่อก้าวไปสู่สถานะของเทพ จากหน้าที่ในพื้นที่ส่วนตัวก็ได้ขยายไปสู่พื้นที่สาธารณะ เป็นเจ้าแม่ของรัฐของราชวงศ์ประเทศจีน ตำนานเจ้าแม่ทับทิม (สำนวนที่ 2) ปัญหาเริ่มต้นที่การถูกกดขี่ข่มเหงในครอบครัวแต่วีรกรรมของเจ้าแม่คือการเสียสละป้องกันน้ำท่วมซึ่งเป็นเรื่องของสาธารณะ ตำนานหนี่หว่า ปัญหาที่เริ่มต้นในครอบครัวเช่นกัน ต่อเมื่อผ่านการทดสอบ จากหญิงชาวบ้านในพื้นที่ของครอบครัว ก็เปลี่ยนสถานะเป็นผู้สร้างเผ่าพันธุ์มนุษย์ เป็นเทพของมวลชนในที่สุด

ตำนานเทพสตรีจีนจึงสะท้อนปัญหาของความเป็นผู้หญิงในสังคมจีนเรื่องการถูกกดขี่ข่มเหงจากครอบครัว หรือจารีตประเพณีที่บีบคั้น และยังสะท้อนให้เห็นถึงทางออกของผู้หญิงในการก้าวพ้นจากพื้นที่ส่วนตัวที่ถูกจำกัดขอบเขตด้วยจารีตประเพณี ไปสู่พื้นที่สาธารณะที่มีเป้าหมายคือประชาชน ไม่ใช่เพียงแค่มนุษย์ในครอบครัว

“ชีวิต” และ “การเดินทาง” ของเทพสตรีจีนจึงไม่ใช่เพียงแค่การแสดงวีรกรรมหรืออิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์แต่เพียงเท่านั้น แต่ยังทำให้เห็นถึงสังคมวัฒนธรรมจีนในประเด็นเรื่องความเป็นผู้หญิงที่สะท้อนผ่านตำนาน และที่สำคัญคือคุณค่าที่ยิ่งใหญ่ของความเป็นผู้หญิงที่ต้องฟันฝ่าและก้าวให้พ้นผ่านอุปสรรคของจารีตประเพณีที่จำกัดขอบเขตของผู้หญิงไว้ในวงจำกัด ดังที่โจเซฟ แคมพ์เบลล์ ได้อ้างถึงงานเขียนของอ็อทโท รังก์ (Otto Rank) ในการให้สัมภาษณ์กับบิลล์ มอยเยอร์ (Bill Moyers) ไว้ว่า

“...ออทโท รังก์ กล่าวไว้ในหนังสือ *The Myth the Birth of the Hero* หนังสือเล่มเล็ก ๆ ที่มีความสำคัญของเขาวว่า คนทุกคนเมื่อเกิดมาก็คือวีรบุรุษแล้ว เพราะเขาต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอย่างใหญ่หลวงทั้งทางจิตภาพ และทางกายภาพ จากสภาวะของสัตว์น้ำตัวน้อยซึ่งอาศัยอยู่ในอาณาจักรของเหลวในถุงน้ำคร่ำ มาเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่ใช้อากาศหายใจ ซึ่งในที่สุดแล้วจะต้องยืนบนสองขา นั่นเป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอย่างมหัศจรรย์ และหากการเปลี่ยนแปลงนั้นได้รับการจัดการอย่างมีสติก็จะเป็นพฤติกรรมที่เป็นวีรกรรมอย่างแท้จริง แม้มารดาซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิด ก็ได้ชื่อว่ามีพฤติกรรมที่เป็นวีรกรรมด้วยเช่นกัน...”

(โจเซฟ แคมป์เบล, 2551)

“ชีวิต” และ “การเดินทาง” ของเทพสตรีจึงสังเกตเห็นภาพของชีวิตลูกผู้หญิงสามัญที่สามารถสร้างวีรกรรมที่ยิ่งใหญ่ ก่อกำเนิดคุณูปการในแง่ของความเชื่อ ความศรัทธา การเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณการเป็น “แม่” ที่ไม่ใช่แม่แต่ในพื้นที่ของครอบครัว แต่เป็นแม่ในพื้นที่สาธารณะ เป็นแม่ในโลกภายนอก ที่นำน้ำอมฤตที่มีคุณค่ามหาศาลกลับมามอบแก่มนุษย์ในท่ามกลางสังคมวัฒนธรรมที่ผู้ชายมีอำนาจเหนือผู้หญิง

ข้อเสนอแนะ

ควรใช้แนวคิด *The Heroine's Journey* หรือการเดินทางของวีรสตรี ซึ่งพัฒนาจากแนวคิดการเดินทางของวีรบุรุษของโจเซฟ แคมป์เบลล์และคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์ มาวิเคราะห์เทพสตรีทั้งของไทยหรือของประเทศอื่น ๆ ในเอเชียเพื่อให้เห็นมุมมองทางด้านเพศ สตรีนิยม หรือวัฒนธรรมศึกษาในด้านต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กิตติ วัฒนมะหัทม์. (2543). *เทพนารี*. สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- เจริญ ตันมหาพราน. (2547). *ศาลเจ้าจีนศักดิ์สิทธิ์ในประเทศไทย*. วันชนะ.
- โจเซฟ แคมพ์เบลล์ และ บิล มอยเยอร์ส. (2551). *The power of myth* [พลาณภาพแห่งเทพปรณัม] (พิมพ์ครั้งที่ 2). อมรินทร์.
- ทองแถม นางจ่านาง และ พรพล ปันเจริญ. (2544). *สืบตำนานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว*. เสียดฟ้า.
- ถาวร ลิกขโกศล. (2554). *แต่จิว: จีนกลุ่มน้อยที่ยิ่งใหญ่*. มติชน.
- ปารวี ไพบูลย์ยิ่ง. (2544). *ย้อนรอยปริศนารองเท้าดอกบัวทองคำ*. มติชน.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2544). *เทศ วัฒนธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). มติชน.
- สุภาณี ปิยพสุนทรธา. (2543). *ตำนานเทพเจ้าจีน*. ธรรมชาติ.
- สุวรรณา สถาอานันท์. (2547). *ความเรียงใหม่หรือสร้างปรัชญาตะวันออก*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสฐียรโกเศศ นาคะประทีป (นามแฝง). (2546). *เรื่องพระโพธิสัตว์*. ส่องสยาม.
- เอริสัน ลิป. (มปป.). *ตำนานวัดและเทพเจ้าจีน*. สร้อยทอง.
- Campbell, J. (1993). *The hero with a thousand faces* (24th ed). Fontana Press.
- Donnelly, N. (2006). *Gods of Taiwan*. Artist Publishing Co.
- Leeming, D. & Page, J. (1994). *Goddess*. Oxford University Press.
- Yang, L., An, D., & Turner, J. A. (2008). *Handbook of Chinese mythology*. Oxford University Press.
- Vogler, C. (2007). *The Writer's Journey: Mythic Structure for Writers* (3rd ed). Michael Wiese Productions.